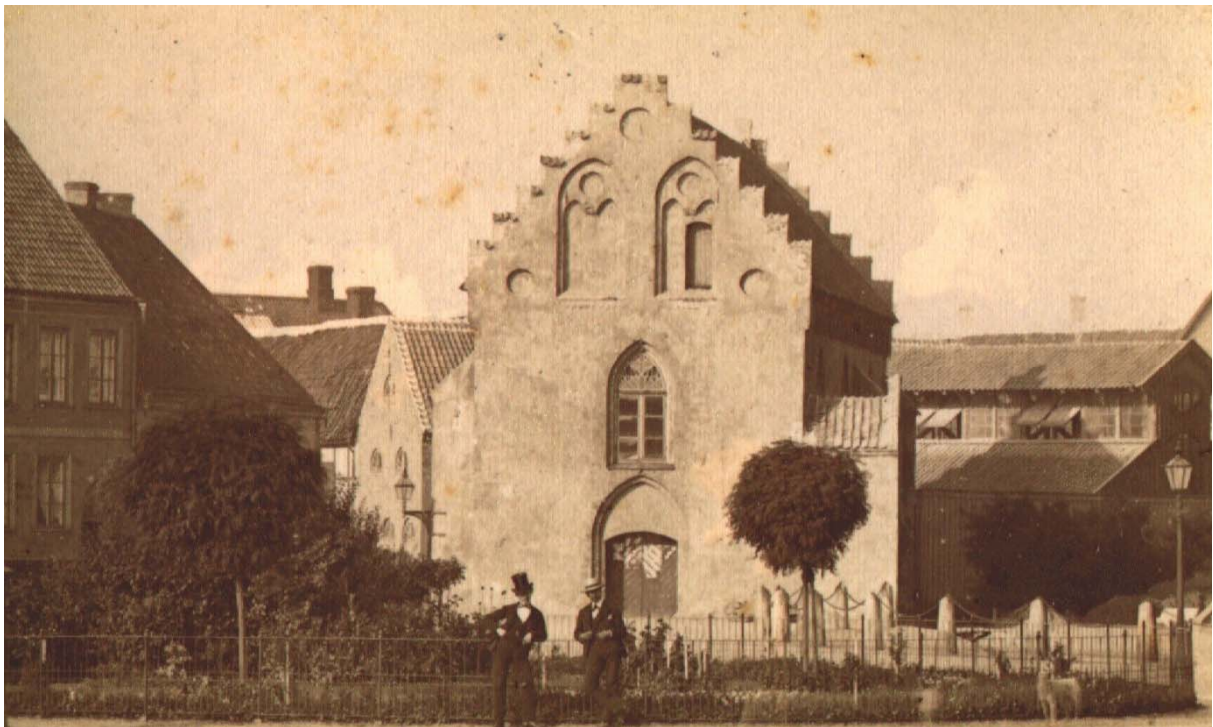

Kv Sankt Laurentius 3

Liberiet, fornlämning RAÄ 73:1/Lämningsnr L1988:5459
Lunds stad och kommun, Skåne län
Arkeologiska schaktningsövervakningar 2014 till 2018
Gertie Ericsson

Titel: Kv Sankt Laurentius 3

Författare: Gertie Ericsson

Kulturmiljörapport: 2020:67

Omslagsbild: Kulturens arkiv, 1870 nö 2

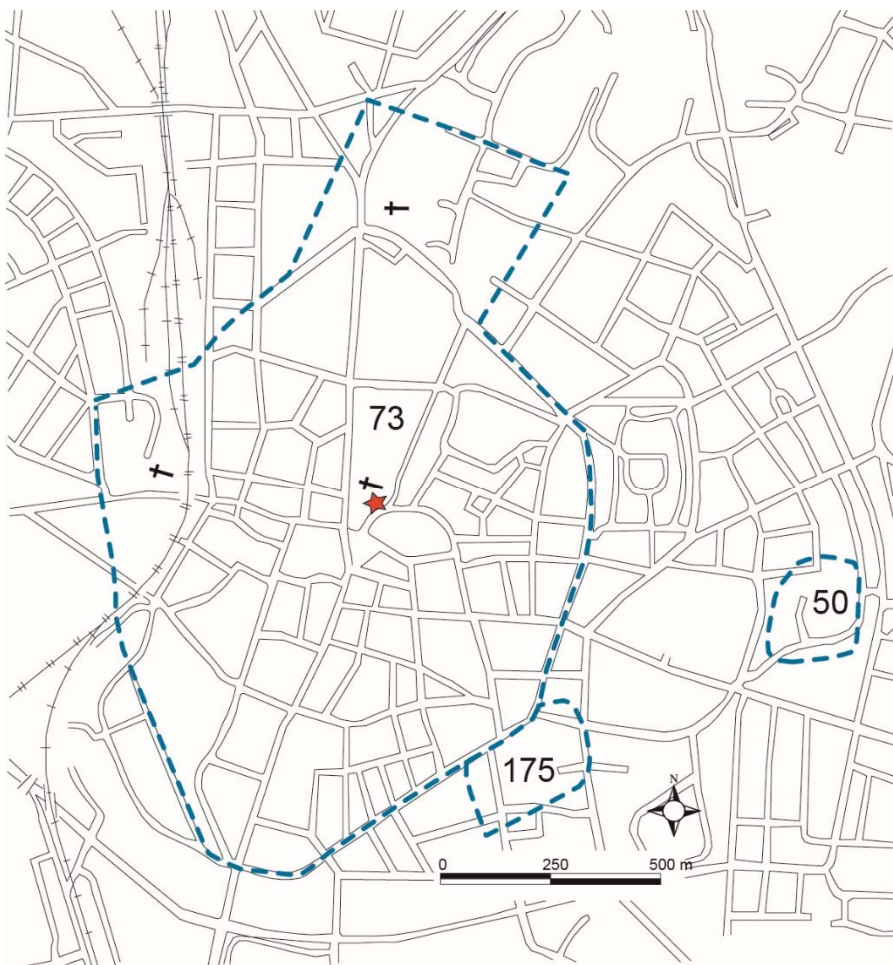
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning.....	2
Fornlämningsmiljö	2
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	3
Genomförande och resultat.....	6
Geoteknisk provbörning	6
Borrprov 1	7
Borrprov 2.....	8
Provgrop	8
Grundförstärkning	9
Renovering	11
Kulturlagerstatus	13
Förslag på fortsatta åtgärder.....	13
Administrativa och tekniska uppgifter.....	14
Administrativa och tekniska uppgifter.....	15
Referenser.....	16
Bilaga 1: Fyndlistor	17
Bilaga 2: Ritningar	20
Borrprov och provgrop.....	20
Grundförstärkning	22

Sammanfattning

- Lunds domkyrka ansökte år 2014 om tillstånd till att göra ingrepp i fornlämning i samband med renovering av Liberiet i Lund, inom Lunds medeltida stad (RAÄ Lund 73:1/L1988:5459).
- Arbetena startade med en undersökning av grundläggningsförhållanden genom provgrop och geoborrning. Det utvecklades till att bli en övervakning av arbeten inom Liberiet, för grundförstärkningsarbeten. Arbetena drog ut på tiden och det första tillståndets giltighetstid löpte ut varför det ansöktes och beviljades ett nytt. Arkeologiska schaktningsövervakningar genomfördes enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-26249-2014; 431-14555-2017; Kulturens projektnummer 61000-364 och 61000-562) för borttagande och undersökning av lämningar i anslutning till och under ett tegelfundament.
- Två stycken borrhov togs, och i det norra påträffades intakta kulturlager 1,00 m under dagens marknivå ner till 1,50 m djup där moränleran framkom. I det södra framkom endast lecakulor. En provgrop grävdes vid den norra valvpelaren, och en stor sten framkom. Runt stenen var kulturlagren komprimerade, porösa och torra, och under dem påträffades ett golv av tegel, med 1800-tals datering.
- Planer gjordes för grundförstärkning, och området invid den nordvästra valvpelaren grävdes ut kontextuellt. I botten fanns flera nivåer kyrkogårdslager, med en tidigmedeltida datering. Omstruktureringar skedde under 1300—1400-tal, då kyrkogården togs ur bruk, inför byggnationen av Liberiet. Omstruktureringar gjordes även på 1800-talet och på 1970-talet.
- Även vid den sydöstra valvpelaren skulle pålar sättas. Materialet som berördes bestod huvudsakligen av sentida material, och kulturlagren under kunde bevaras.
- Ett fundament för en transformator påträffades och i anslutning till den fanns en yta med bevarade kulturlager. Den kunde bevaras under det nya golvet. Fundamentet togs bort och det var grundlagt på moränleran. I anslutning fanns en 0,60 m stratigrafisk sekvens, och i botten av nedgrävningen fanns flertalet pinnavtryck, stolphål, samt en nedgrävning som tolkades vara ett gropus eller en förvaringsgrop, vilka alla grävdes ut.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämnning 73:1, med platsen för undersökningen markerad.

Inledning

Lunds domkyrka ansökte år 2014 om tillstånd till att göra ingrepp i fornlämnning i samband med renovering av Liberiet i Lund, inom Lunds medeltida stad (RAÄ Lund 73:1/L1988:5459). Arbetena startade med en undersökning av grundläggningsförhållanden genom provgrop och geoborrning och utvecklades till att bli en övervakning av arbeten inom Liberiet. Renoveringen av Liberiet gjordes för att öka byggnadens tillgänglighet. Arbetena drog ut på tiden och det första tillståndets giltighetstid löpte ut varför det ansöktes och beviljades ett nytt. Arkeologiska schaktningsövervakningar genomfördes enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-26249-2014; 431-14555-2017; Kulturens proj.nr: 61000-364, -562).

Fornlämningsmiljö

Domkyrkan uppfördes omkring år 1104, i samband med upprättandet av ärkebiskopsstolen i Lund och skapandet av en nordisk kyrkoprovins (Bevaringskommittén 1983:43). Byggnadsmaterialet fraktades till Lund från sandstensbrotten i trakterna kring Höör. Kryptans huvudaltare invigdes år 1123 och helgades

åt Johannes Döparen. Kyrkan invigdes dock inte förrän år 1145 och helgades då åt Jungfru Maria och Sankt Laurentius. Domkyrkan hade föregåtts av en äldre kyrka, och i ett gåvobrev från år 1085 summerar kung Knut den helige samtliga sina gåvor till den då ännu inte helt färdigbyggda kyrkan. Vid undersökningar inuti kyrkan på 1940- och 1950-talen påträffades resterna av grundmurar tillhörande en äldre kyrka, vilken omtalas i Knut den heliges gåvobrev från år 1085. Rydbeck har rekonstruerat kyrkan som en stor treskeppig kyrka medan Cinthio har föreslagit en liten enskeppig kyrka ungefär på det nuvarande norra sidoskeppets plats (Bevaringskommittén 1983:43). Kyrkan hade troligen ett kvadratisk kor och ett litet kvadratisk altarrum längst i öster (Carelli 2012:135).

Kyrkobyggnaden och den omkringliggande miljön genomgick stora förändringar under århundradena som följde. På 1320-talet lät ärkebiskop Karl den Röde bygga ett kapell på den södra sidan av domkyrkan i hörnet mot tvärskeppet och ännu ett kapell uppfördes hundra år senare på samma sida i hörnet mot tornen. Lunds siste ärkebiskop Birger Gunnersen iståndsatte den svårt förfallna kryptan som delvis stod under vatten. Han anställde stenmästare Adam van Düren från Westfalen, och han kom att arbeta i domkyrkan i två perioder, åren 1512—18 och 1523—27. Den södra tvärskeppsgaveln byggdes om och vid dess östra hörn uppfördes en kraftig strävpelare (Bevaringskommittén 1983:44). De första insatserna blev att dränera kryptan och förstärka valven. Efter reformationen år 1536 revs Lunds medeltida sockenkyrkor och domkyrkan kom att tjäna som församlingskyrka för hela staden (Bevaringskommittén 1983:43f). I skriftliga källor omnämns att ärkebiskop Birger Gunnersen planerade att bygga ett kapell intill det norra tornet runt år 1500 (Balic & Gardelin 2002).

Liberiet byggdes sannolikt under 1400-talet, och användes under medeltiden som bibliotek för domkapitlet. Den sydöstra långsidan är byggd på en äldre mur, och byggnaden är den enda av alla de byggnader som fanns kring domkyrkan som finns kvar idag. Det är en tegelbyggnad i två våningar, med ett utvändigt placerat trapphus till den övre våningen, samt två strävpelare på den norra långsidan. Den södra ytterväggen är byggd på en äldre mur med krenelering, och på denna sida finns fyra strävpelare som ej är murade i förband med ytterväggarna.

Fasaderna har en senare tillkommen socken av sandsten/granit, infälld i den ursprungliga tegelväggen med underkant ungefär ned till dagens marknivå. Invändigt består den nedre delen av den södra ytterväggen av natursten, i övrigt tegel, som är putsat. Ytterväggarna är 1,00 m tjocka, troligen skalmurar. Våningsplanen är åtskilda med kryssribbvalv i tre travéer avskilda med gördelbågar, och utmed långsidorna löper sköldbågar (Tyréns 2014-09-09).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Arkeologiska iakttagelser från domkyrkområdet finns från 1890-tal fram till idag. Om inget annat anges har informationen hämtats från Kulturens LA-arkiv. Vid tidigare undersökningar, kring domkyrkan och det sydöst om belägna Liberiet, har både gravar och grundmurar påträffats. Vid dessa undersökningar har ett stort antal gravar påträffats, med kisttyper som trä, trästockar, sten och tegel. Gravarna har

påträffats öster, väster, norr och söder om domkyrkan. Mängder av grundmurar har påträffats, bland annat från Sankt Eriks kapell, ärkebiskop Karls kapell, en strävpelare från ärkebiskop Peder Lyckes kapell och Adam van Dürens strävpelare. En vattenledning av tuffsten från 1100-talet och en vattenledning anlagd av Adam van Düren har framkommit.

Liberiet som förmodligen uppfördes på 1400-talet, har genom århundradena renoverats ett flertal gånger. På 1700-talet genomfördes omfattande reparationsarbeten, på grund av sprickbildningar och allmänt förfall. Redan år 1723 omnämns den första , och redan år 1764—65 var det dags för nästa större reparation. Då ändrades även funktionen, och en fäktsal inreddes i övre våningen. År 1843 utfördes en renovering, under ledning av C. G. Brunius, där bland annat långsidorna förhöjdes med en påmurning, en ny takkonstruktion utfördes och fasaderna fick nya något större fönster. Brunius menar att man ursprungligen kom in i bottenvåningen genom en dörr i den södra gavelmuren, och i den övre genom en liten utbyggnad på den västra långsidan på en rak trappa, med tunnvalv (Stroh 1974:11ff).

Under åren 1890 fram till 1966 användes bygganden som panncentral för domkyrkan, och delar av golvet i bottenvåningen sänktes då ca 2,00 m. På 1930—40-talet byggdes ett skyddsrum under mark, norr om byggnaden. Det förbands med Liberiet genom en trappa från bottenvåningen. Skyddsrummets golvnivå är belägen 2,10 m lägre än Liberiets golvnivå. År 1979 utfördes ytterligare en renovering, för att användas som församlingslokaler för domkyrkoförsamlingen. Renoveringen leddes av arkitekt Olof Hidemark. Bland annat gjordes bjälklaget på valvet om i samband med denna renovering. På valven utfördes en fyllning av lös lecakulor som stabiliserades med cement i ytan (Tyréns 2014-09-09).

Figur 2. Plan över ingreppen i Liberiet.

Figur 3. Borrrprov 1, i den norra delen av Liberiet. Fotografi från sydöst.

Figur 4. Närbild på borrhov 1, fotografi från sydöst.

Genomförande och resultat

Med anledning av problem med sättningar och fukt, i Liberiet, Lund, genomfördes en geoteknisk undersökning för att utreda grundförutsättningar, sättningsproblematik och ett acceptabelt grundförstärkningsförfarande (lst.dnr: 431-26249-2014). Renoveringen av byggnaden, som initierats under tidigare beslut, drog ut på tiden och ett nytt beslut fattades som omfattade själva renoveringsfasen. Renoveringen skulle främja tillgängligheten i byggnadens bottenvåning, och arbetet bestod i att ta bort ett stort tegelfundament samt golvbeläggning i byggnadens nordöstra del (lst.dnr: 431-14555-2017)(figur 2).

Geoteknisk provborrning

Med anledning av problem med sättningar och fukt, i Liberiet, Lund, genomfördes en geoteknisk undersökning för att utreda grundförutsättningar och sättningsproblematik. Byggnaden uppfördes sannolikt under 1400-talet och är byggd av tegel, på en grundmur av natursten. Flera renoveringar har genomförts och den senaste gjordes år 1979.

Vid den geotekniska undersökningen togs två borrhov med handborr och en provgrop handgrävdes. Borrhov 1 togs i den norra delen av byggnaden, 1,00 m ifrån den norra valvpelare som uppvisat mest tecken på sättningar (figur 3 och 4). Resultatet visade nedbrutna kulturlager ner till ett djup av 1,00 m. Därunder framkom medeltida kulturlager, med hög organisk halt. Moränleran påträffades på ett djup av 1,55 m. Borrhov 2 togs i den södra delen av Liberiet där det tidigare fanns ett pannrum som återfyllts med lecakulor, ner till minst 2,30 m djup (figur 5). Provgropen grävdes vid den norra valvpelaren, och det upptäcktes att golvet som gjutits på 1970-talet hängde i luften (figur 6). Då det togs bort framkom en

stor sten, runt vilken kulturlagren var nedbrutna och omrörda. När de togs bort påträffades ett nedsänkt golv 0,50 m under dagens golv. Det bestod av tegelstenar, med 1800-tals datering. Mot valvpelaren framkom intakta kulturlager, hörande till konstruktionen av Liberiet, direkt under golvkonstruktionen.

En tilläggsansökan om ytterligare ett borrhov gjordes, vilket länsstyrelsen meddelade den 18 mars 2015 att det kunde genomföras inom befintligt beslut och befintliga villkor. Borrhningen gjordes utan arkeologisk övervakning.

Borrhprov 1

Det första borrhprovet togs till ett djup av 2,00 m under dagens golvnivå (+39,43 möh - +37,43 möh) (figur 2 och 3)(figur 2, 3 och 4; bilaga 2:1). Moränleran framkom vid 1,70 m djup, och däröver, precis i övergången fanns ett lager grusig lera med en del småsten. Från 1,58 m djup fanns ett kulturlager, med hög organisk halt, och däröver flera generationer lergolv med aska och träkol emellan (bilaga x). Däröver, vid ett djup av 1,20 m, fanns ett kulturlager med mycket innehåll, som möjligen kan dateras och funktionsbestämmas till byggnationen av domkyrkan vid början av 1100-talet. Över det fanns ytterligare ett kulturlager som innehöll tecken på hantverksaktivitet, den här gången sandstensavslag som även det kan härröra från byggnationen av domkyrkan under 1100-talet. Vid ett djup av 0,70 m var kulturlagren väldigt torra och nedbrutna, förmodligen på grund av att de utsatts för påverkan i samband med renoveringar i byggnaden.

Överst fanns isolering, grus och betong, från befintligt golv.

Figur 5. Borrhprov 2 med lecafyllning.

Borrprov 2

Det andra borrhålet togs i den södra delen av Liberiet där det tidigare fanns ett pannrum som återfyllts med lecakulor (figur 2 och 4; bilaga 2:1). Provet togs huvudsakligen för att ta reda på huruvida det låg en betongplatta i botten, men då borrhålet tagits ner till 2,30 m djup och materialet bestod av torra lecakulor, avbröts det.

Figur 6. Provgropen i förgrunden, och den påbörjade handgrävningen för grundförstärkning mot valvpelaren. Fotografi från söder.

Provgrop

En provgrop grävdes vid den problematiska valvpelaren, varvid det upptäcktes att golvet som gjutits på 1970-talet i stort sett hängde i luften (figur 2 och 6). Golvkonstruktionen bestod av betonggjutning i två lager, golvvärme, isolering och därunder grus. Då golvkonstruktionen togs bort framkom en stor sten. Runt stenen var kulturlagren mycket nedbrutna, vilket hade orsakat sättningar. Det nedbrutna materialet grävdes bort på en del, och en nedgrävningskant för ett nedsänkt golv påträffades. Golvet låg ca 0,50 m under dagens golvnivå, och bestod av tegelstenar. Det hade trolig 1800-talsdatering, förmodligen

samband med Liberiets historia som elcentral till domkyrkan. Mot valvpelaren framkom intakta kulturlager direkt under golvkonstruktionen.

Figur 7. Undersökningen för den första grundförstärkningen, fotografi från öster.

Grundförstärkning

En tilläggsansökan om grundförstärkningar med pålar gjordes, vilket också kunde genomföras inom befintligt beslut (figur 2, 7, 8, 9 och 10; bilaga 2:2-2:13). Provgropen utökades för betongggjutningen, där de horisontala och de vertikala pålarna skulle kunna förankras ordentligt. Utökningen var 2,50x0,80—1,40 m, i östvästlig riktning, invid den norra valvpelaren. De övre, sentida kulturlagren togs bort, och kulturlagren därunder grävdes kontextuellt. I botten fanns flera nivåer kyrkogårdslager, med en tidigmedeltida datering. I ett senare skede har en grav med stenkista förfärdigats på platsen, vilken fortsätter in i schaktkanten, och under Liberiets norra mur. Omstruktureringar av kyrkogården görs, och en yta stensätts. I ett senare skede återtas ytan för begravingar. Över kyrkogården lades under 1300—1400-tal kulturlager ut över ytan för att nivellera området och ändra funktion inför byggnationen av Liberiet. På denna yta fanns spår av byggmaterial. På detta har ett nivellerande bärlager lagts ut, på vilket byggnadens golv vilat. Över dessa medeltida konstruktioner har sedan omstruktureringar skett både på 1800-talet och på 1970- talet.

Även vid den södra valvpelaren skulle pålar sättas och en betonggjutning göras (bilaga 2:14-2:18). Materialet som berördes bestod av sentida grus, omrörda, väldigt nedbrutna kulturlager, isolering mm. När de medeltida kulturlagren nåddes var djupet nått, som kunde bevaras. Dock stack en stor sten upp ca 0,30 m över nivån, och fick, efter dokumentation, tas bort.

Figur 8. Arbetsområdet för den norra grundförstärkningen, med den tidigare provgropen samt området för handgrävning. Fotografi från söder.

Figur 9. Arbetsområdet för den första grundförstärkningen, fotografi från sydöst.

Figur 10. Form och pålar för den första grundförstärkningen, på den norra sidan. Fotografi från öster.

Renovering

I samband med att en plattform i den nordöstra delen av Liberiets bottenvåning togs bort, upptäcktes det att under den fanns en stor tegelkoloss. Denna tolkades vara ett fundament som fungerade som upplag för elgeneratorn som installerades i Liberiet, till domkyrkan, år 1891 (bilaga 2:19).

Beslut togs i samråd mellan uppdragsgivare och Länsstyrelsen, att fundamentet skulle tas bort. Detta huvudsakligen då det fanns håligheter under tegelmurningen, som skulle kunna påverka byggnaden negativt.

Då fundamentet tagits bort visade det sig att området under var helt utgrävt, något som gjorts i samband med byggnationen på 1890-talet (bilaga 2:20). Dock fanns en klack kulturlager kvar om ca 8,00x2,00 m, som efter sondering med markundersökningskäpp visade ca 0,60 m stratigrafi. Klacken bevarades under den nya konstruktionen. De kvarvarande kulturlagren dokumenterades med en sektion, kallad den södra sektionen (bilaga 2:22). Nedan beskrivning gäller även den östra sektionen (bilaga 2:23).

Den kvarvarande stratigrafin bestod av närmast den gula sterila moränleran, ett kulturlager som använts för hantverksaktivitet. I kulturjorden fanns lera, djurben, fiskben, småsten, metallutfällningar, träkol, bränd lera, sandstens- och träflis. Ytan kan ha använts i samband med att de stora byggnationerna norr om påbörjades, det vill säga för domkyrkobygget. Området verkar sedan ha omstrukturerats, i samband med att domkyrkan togs i bruk, och ett utjämnande, nivellerande kulturlager lades ut, däröver fanns gul sand som lagts ut för att få bukt med ytans vattensjuka karaktär. Området har omväxlande omstrukturerats med sand och kulturjord, för att få ytan brukbar. I just detta område har inga begravingar skett, men ytan har troligen utgjort en del av kyrkogården söder om domkyrkan. Den verkar ha haft återkommande problem med vatten som påverkat användningen mycket. Över kyrkogårdens sättningsbenägna och vattensjuka område har utjämnande och nivellerande marklager lagts ut inför byggnationen av Liberiet, och de andra byggnader som byggts sydöst om domkyrkan.

Fundamentgropen dolde flera lämningar från tiden före Liberiets byggnation. Då den norra delen av nedgrävningen skulle sänkas ytterligare då en hiss skulle installeras, grävdes dessa ut och tolkades vara stolphål, pinnavtryck och grophus. De tre övriga sektionerna visar samma karaktär som den ovan beskrivna (bilaga 2:20).

I den västra sektionen fanns över den sterila, gula moränleran, en stenläggning av obearbetad sten, som härrör från områdets första ianspråkstagande (bilaga 2:21). Innan stenläggningen lades grävdes ett stolphål, som tolkas tillhörigt en byggnad, vilket var stenskott. Det fylldes igen innan stenläggningen, och den har satt sig något ner i fyllningen. Över stenläggningen fanns en markyta, som troligen är ett smutslager som avsatts på stenläggningen. I ytan låg en hel del djurben. Över markytan fanns ytterligare flera marklager som verkar vara utlagda inför större omstruktureringar i området, troligen för domkyrkans byggnation och därefter användning. Ytan har varit vattensjuk och det är troligen därför arbeten med marken har skett åtskilliga gånger över tid. Vid en tidpunkt, innan byggnationen av Liberiet, har området använts för hushållsnära odling, och kulturlagret innehöll djurben, fiskben, träkol och bränd lera. Över dessa fanns även utlagda nivellerande kulturlager tillsammans med sand, som lagts ut för att skapa en bra yta inför Liberiets byggnation.

Den norra sektionen påminde mycket om områdets övriga stratigrafi, och många av kulturlagren verkar ha haft en större utbredning (bilaga 2:24). I botten fanns nedgrävningen för ett grophus eller en förvaringsgrop, endast en mindre del fanns i schaktet och gjorde därför tolkningen av nedgrävningens funktion svårare. Konstruktionen fortsatte mot norr, in i schaktkanten. Nedgrävningen hade klätts med en gul lera, eller lerpackning. Över den fanns ett smutslager som innehöll träkol, bränd lera, fiskben, djurben, träbitar, småsten och träflis. När konstruktionen fallit ur bruk fylldes den igen i samband med att omstruktureringar skulle ske i området. Området har omstrukturerats, och antingen har markytan

över igenfyllningen använts i samband med att domkyrkan byggs mot norr, eller som kyrkogårdslager för begravingar. Jord har fortsatt att föras på i området, förmodligen har nedgrävningen och dess igenfyllning kompakterats och orsakat sättningar, vilket medfört ett kontinuerligt arbete med att få brukbar yta. Ytan har under en period odlats, förmodligen en hushållsnära odling, då jorden gödslats med diverse material och avfall från hushållet. Förmodligen har inte kyrkogården sträckt sig till detta område, då inga begravingar återfinns. En extensiv markanvändning verkar ha vidtagit och inför byggnationen av Liberiet på 1400-talet görs omstruktureringar i området. Stratigrafin över ska förmodligen tolkas vara rester och rasering från olika arbeten och omstruktureringar i byggnaden fram till idag.

Kulturlagerstatus

Stora delar av Liberiet är grävt i botten, till steril moränlera, och ytterligare ner i densamma. I den sydvästra delen har utgrävningen fyllts med lecakulor, vilket har påverkat kulturlagren i området negativt. Det verkar dock mest ha påverkat i direkt anslutning till utskiftandet och inte lika mycket en bit ifrån. Kulturlagren i området har hög organisk halt, och en del av detta har brutits ner vilket syns i anslutning till Liberiets grundmurar och exempelvis det tegelfundament som togs bort, där stora håligheter visar på en nedbruten kulturlagerstratigrafi. Dock håller ännu kulturlagren relativt hög organisk halt, och lagerskiljerna är tydliga, förutom i direkt anslutning till utskiftningar ner i steril morälera.

För att bevara de byggnader som finns i området bör utgrävningar ner i kulturlagren och i bottenleran, med effekt att kulturlagren dräneras på fukt och syre istället släpps in och kulturlagren komprimeras, undvikas i största möjliga mån.

Förslag på fortsatta åtgärder

Inga ytterligare åtgärder, ärendet är avslutat. Lagskyddet kvarstår.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-26249-2014
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Löpnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_61000-364
Trakt/kvarter/fastighet	Kv Sankt Laurentius 3
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Provgropar
Uppdragsgivare	Lunds Domkyrka
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson
Övrig personal	Johan Wallin
Fältarbetstid	2014-11-10—2016-12-31
Fälttid, arkeolog, tim	32 timmar
Fälttid, maskin, tim	-

Yta, m²	5 m ²
Kubik, m³	5 m ³
Schaktmeter, m	-

Fyndmaterial	KM 98156:1-8. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen.
Ritning, dokumentation	18 st A3 ritfilm: 3 sektionsritningar skala 1:20, 16 planritning skala 1:20, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS.
Foto	81 digitala fotografier
Analyser	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen kv Sankt Laurentius 3, Lund,

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-14555-2017
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Löpnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	61000-562
Trakt/kvarter/fastighet	Kv Sankt Laurentius 3
Socken	Lund
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Golvrenovering
Uppdragsgivare	Lunds Domkyrka
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2017-06-14—2019-06-14
Fälttid, arkeolog, tim	26 timmar
Fälttid, maskin, tim	-

Yta, m ²	13,4 m ²
Kubik, m ³	-
Schaktmeter, m	3,30 m

Fyndmaterial	KM 98158:1-7. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen.
Ritning, dokumentation	6 st A3 ritfilm: 4 sektionsritningar skala 1:20, 4 planritning skala 1:20, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	30 digitala fotografier
Analyser	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen kv Sankt Laurentius 3, Lund.

Referenser

Balic, I. & Gardelin, G. 2002. Lundagårdsområdet. Arkeologiska förundersökningar 2001-2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 104*. Stencil. Kulturen, Lund.

Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram. Krafts Rote*. Lund.

Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia 1. Medeltiden*. Lund.

Carelli, P. 2012. *Lunds historia – staden och omlandet 1. Medeltiden*. En metropol växer fram. Lund.

Ericsson, G. In prep. Domkyrkoområdet, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. *Arkeologiska schaktningsövervakningar 2009 till 2012*. Kulturen, Lund.

Johansson Hervén, C. 1997. Lilla Algatan, Stora Tomegatan och Agardsgatan, Lund. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 62*. Stencil. Kulturen, Lund.

Stroh, O. 1974. *Domkyrkoliberiet i Lund*. Ale nr 3, 1974. Lund.

Tyréns, 2014-09-09. Tillståndshandling. Liberiet provgropar.

Bilaga 1: Fyndlistor

KM 98156:1-8

Fynd nr	Sektion/Schakt	Kxt	Mtrl	Sakord	Form-typ	Under-typ	Del	Antal	Vikt g
1	Norra	3	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oident.	Buk	1	32
2	Norra	5	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oident.	Mynning	1	7
2	Norra	5	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oident.	Buk	1	6
3	Norra	7	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oident.	Buk	1	7
3	Norra	7	Sten	Slipsten	-	-	-	1	54
3	Norra	7	Metall	Järn	Slagg	-	-	1	59
3	Norra	7	Sintrad sand	Sintrad sand	Slagg	-	-	1	28
4	Norra	8	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Mynning	1	7
4	Norra	8	Sandsten	Slipsten	-	-	-	1	41
5	Norra	10	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk	1	5
5	Norra	10	Keramik	Kärl	Stengods	-	Buk	1	12
5	Norra	10	Metall	CU-leg	Bleck	-	-	1	6
6	Norra	14	Metall	Järn	Slagg	-	-	1	196
6	Norra	14	Lera	Lerklining	-	-	-	1	42
6	Norra	14	Metall	Järn	Slaggskålla	-	-	1	300
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Mynning-buk-botten	3	140
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods AIV?	Oidentifierad	Buk	1	47
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods	Oidentifierad	Buk	1	17
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods	Oidentifierad	Buk	1	19
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk	1	32
6	Norra	14	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk	1	18
6	Norra	14	Metall	Järn	Slagg	-	-	2	201
7	Norra	15	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk	4	56

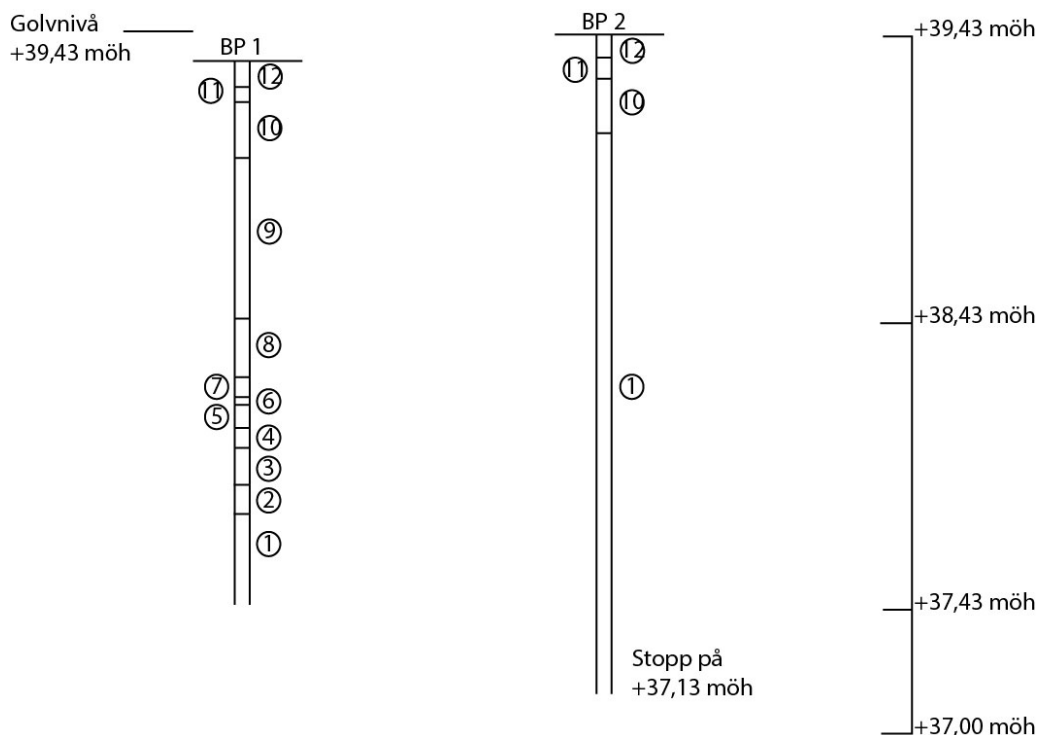
7	Norra	15	Sten	Glimmer skiffer	-	-	-	1	5
8	Norra	17	Keramik	Kärl	Svartgod s Östersjö	Oidenti fierad	Buk	1	11

KM 98158:1-7

Fynd nr	Sektion/ Schakt	Ktx	Mtrl	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt g
1	Lösfynd	Lös-fynd	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Mynning	1	12
2	Tegel-fundament	Lös-fynd	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Mynning, buk	2	30
3	Norra	10	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Mynning-buk	1	30
4	Västra	3	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk, mynning	4	34
5	Västra	5	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Botten, buk	2	50
6	Södra	9	Keramik	Kärl	Svartgods Östersjö	Oidentifierad	Buk	1	15
7	Östra	4	Metall	Järn	Slagg	-	-	1	430

Bilaga 2: Ritningar

Borrprov och provgrop

Bilaga 2:1. Borrprov 1 och 2.

Borrprov 1:

1. Gul moränlera, finkornig, fet, fuktig och kompakt.
2. Grusig övergång mot moränlera, med småsten i ytan.
3. Brun humös kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Hög organisk halt. Inslag av träkol, träflis och enstaka bränd lera.
4. Brunröd aska, finkornig, torr, mager och lös. Hård.
5. Vitgrå lera, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka träkol, grus och fiskben. Troligen ett golv.
6. Träkol. Hård.
7. Brunröd aska, finkornig, torr, mager och lös. Hård.
8. Mörkt brun humös kulturjord, mellankornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av järnslag, gödsel, smidesloppor, lera, bränd lera och träkol. Gårdsplan använd vid byggnationen av domkyrkan, hantverksområde.
9. Brun kulturjord, grovkornig, torr, mager och lös. Inslag av grå, släta sandstensavslag, bränd lera och träkol. Yta som använts vid byggnationen av domkyrkan, innan Liberiet.
10. Isolering
11. Grus.
12. Betong.

Borrprov 2:

1. Smulade lecakulor.

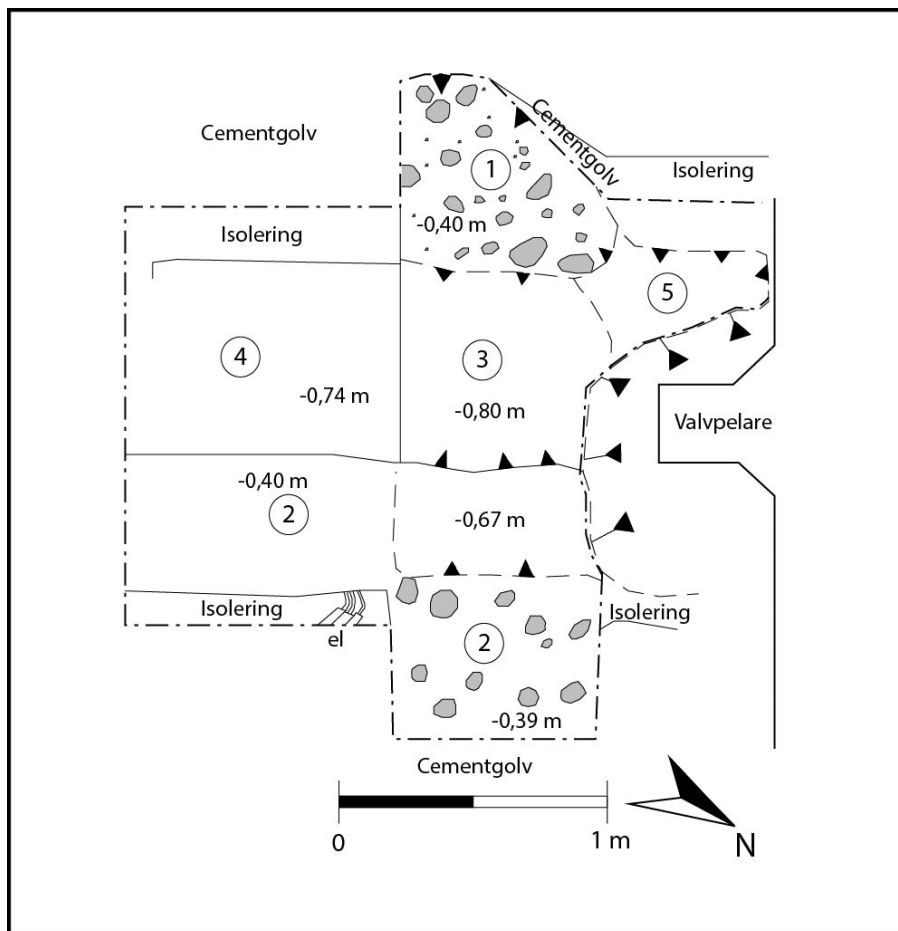
10. Isolering

11. Grus.

12. Betong.

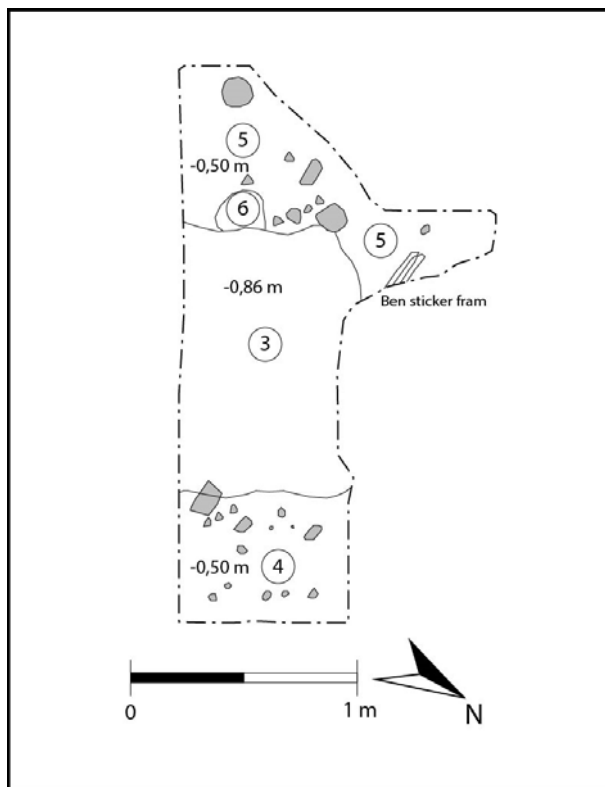
Grundförstärkning

Norra fundamentet:

Bilaga 2:2. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan. Se beskrivning nedan:

1. Grått sandigt kulturlager, med rikliga inslag av små och större stenar. De större är gul sandsten. Från finkornigt till grovkornigt. Magert, torrt och kompakt. Inga fynd. Tolkning: utfyllnadslager eller bärlager till sekundär funktion, isolering eller liknande.
2. Grått sandigt kulturlager, med rikliga inslag av små och större stenar. De större är gul sandsten. Från finkornigt till grovkornigt. Magert, torrt och kompakt. Inga fynd. Tolkning: utfyllnadslager eller bärlager till sekundär funktion, isolering eller liknande.
3. Brungrå kulturlager, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera. Tolkning: marklager som hör samman med byggnationen av Liberiet på 1400-talet. Kan vara utlagt inför omstrukturering.
4. Tegelgolv från 1890-talets inredning som elcentral till domkyrkan.
5. Gråsvart, lerhaltig kulturlager, inslag av sand, kalk, sten, stycken av sandsten, ben. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Osorterat. Tolkning: utjämningslager som påverkats av ombyggnationer genom åren.

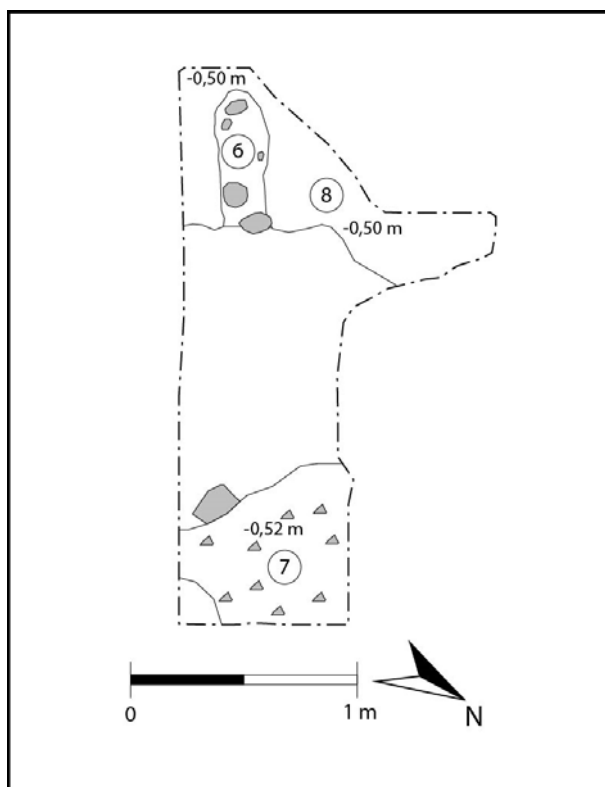
Bilaga 2:3. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 1.

3. Brungrå kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera. Tolkning: marklager som hör samman med byggnationen av Liberiet på 1400-talet. Kan vara utlagt inför omstrukturering.

4. Gråsvart, lerhaltig kulturjord, inslag av träkol, kalk, stycken av sandsten, ben. Finkornigt, fett, fuktigt och kompakt. Tolkning: utjämningslager som påverkats av ombyggnationer genom åren.

5. Gråsvart, lerhaltig kulturjord, inslag av sand, kalk, sten, stycken av sandsten, ben. Finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Osorterat. Tolkning: utjämningslager som påverkats av ombyggnationer genom åren.

6. Gulgrå, sandig kulturjord, med rikligt av gulgrå sandsten, enstaka träkol. Välsorterat, finkornigt, magert, torrt och löst. Tolkning: fyllning i nedgrävning 9, för att jämna ut ytan.

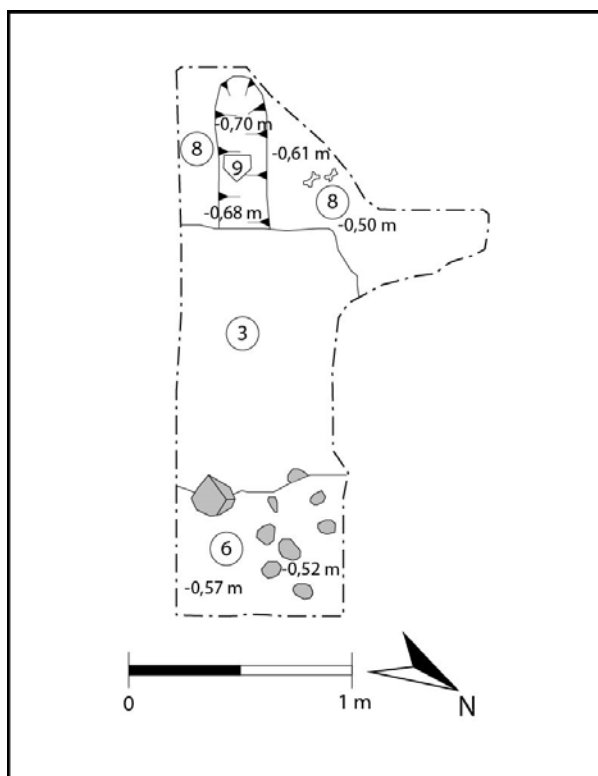

Bilaga 2:4. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 2.

6. Gulgrå, sandig kulturjord, med rikligt av gulgrå sandsten, enstaka träkol. Välsorterat, finkornigt, magert, torrt och löst. Tolkning: fyllning i nedgrävning 9, för att jämna ut ytan.

7. Vit/gråsvart lerhaltig kulturjord, innehåller rikligt med fet kalk, en del småsten. Välsorterat, finkornigt, fett, fuktigt och kompakt med tendens till löst. Fynd av keramik av typen yngre svartgods, slagg, slipsten, ben. Tolkning: bygglager, den feta kalken har legat på ytan innan den användes för att tillverka kalkbruk. Möjligt samband med domkyrkobygget. En alternativ tolkning kan vara att kalken lagts ut på kyrkogården för att skydda mot sjukdomar och stank.

8. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, relativt rikliga inslag av träkol. Välsorterat, finkornigt, fett, fuktig och kompakt. Fynd av slipsten, människoben. Tolkning: marklager på kyrkogård, som härrör från tiden före byggnationen av Liberiet.

Bilaga 2:5. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 3.

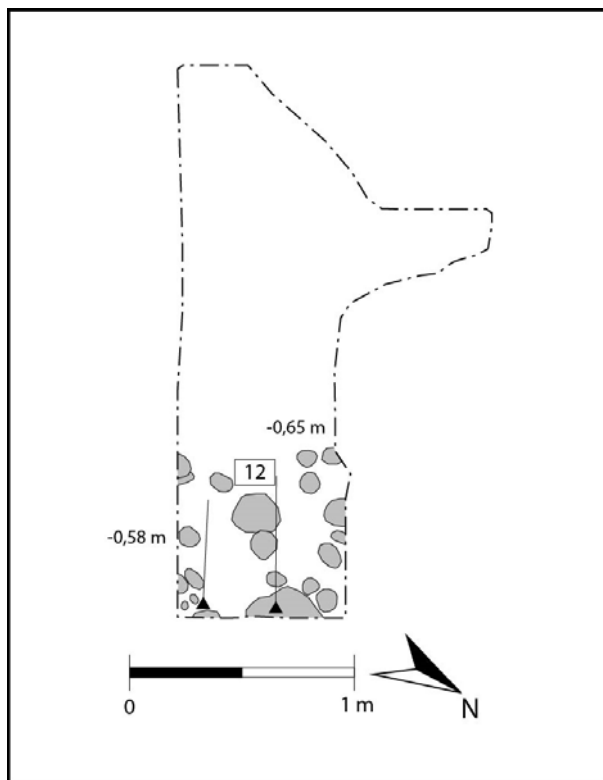
3. Brungrå kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera. Tolkning: marklager som hör samman med byggnationen av Liberiet på 1400-talet. Kan vara utlagt inför omstrukturering.

8. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, relativt rikliga inslag av träkol. Välsorterat, finkornigt, fett, fuktig och kompakt. Fynd av slipsten, människoben. Tolkning: marklager på kyrkogård, som härrör från tiden före byggnationen av Liberiet.

9. Ojämn nedgrävning i underliggande kulturlager 8, löpte i nordsydlig riktning. Fortsatte söderut in i schaktväggen. Ca 0,08 till 0,10 m djup. Tolkning: möjlig avgränsning, eller ränna på kyrkogård.

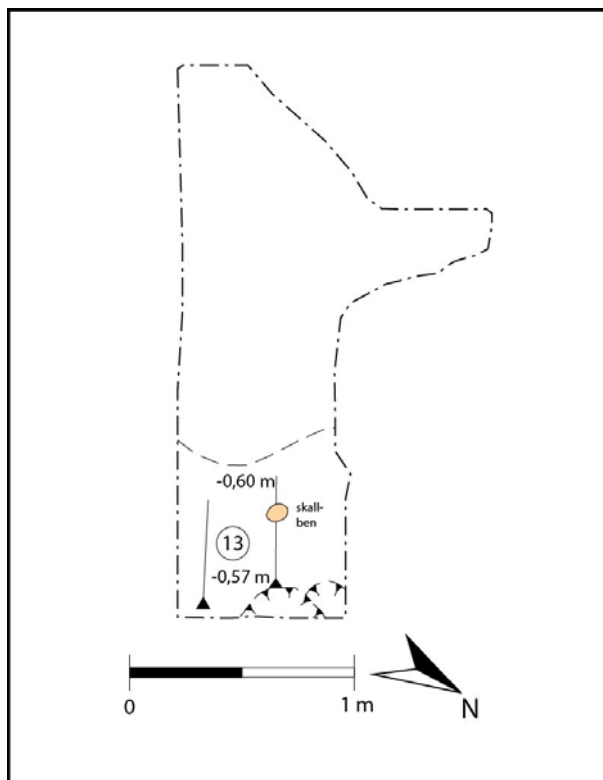
10. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av träkol, välsorterad, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Ojämn yta, i det sydöstra hörnet satt en tuktad sten. Tolkning: utjämningslager ovanpå underliggande kullersten/stensättning.

11. Människoben/arm eller ben del. De är orienterade i sydvästlig till nordöstlig riktning, svagt vinklade vågrätt i ytskiktet av underliggande lager 8. Tolkning: gravlagd person.

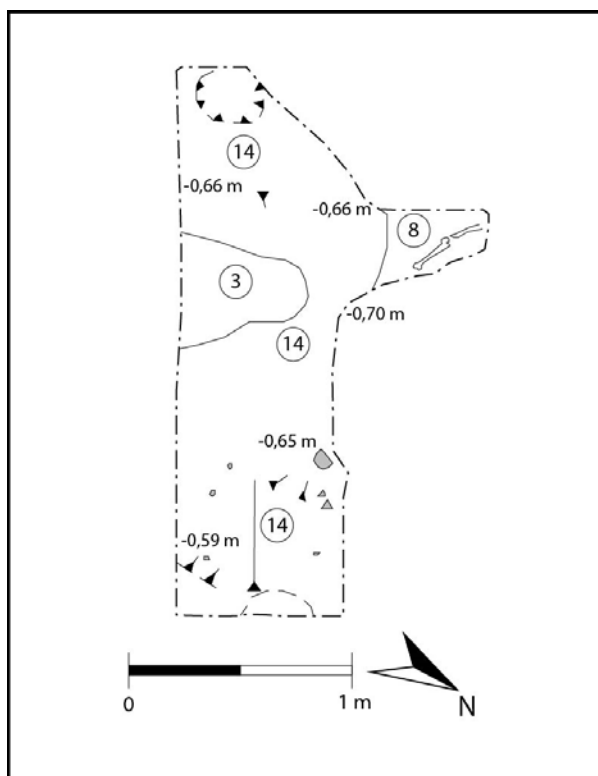
Bilaga 2:6. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 4.

12. Markstenen som sitter i underliggande lager, varierande storlek och olika stora stenar. En svag lutning på ca 0,10 cm från norr mot söder. Tolkning: stenläggning som möjligen löpt i en östvästlig riktning, eftersom den fortsätter in i schaktväggen.

Bilaga 2:7. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 5.

13. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av träkol, kalk. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Ojämn yta, fynd av ben. Tolkning: påfört lager som utjämning eller bärlager för stensättning 12.

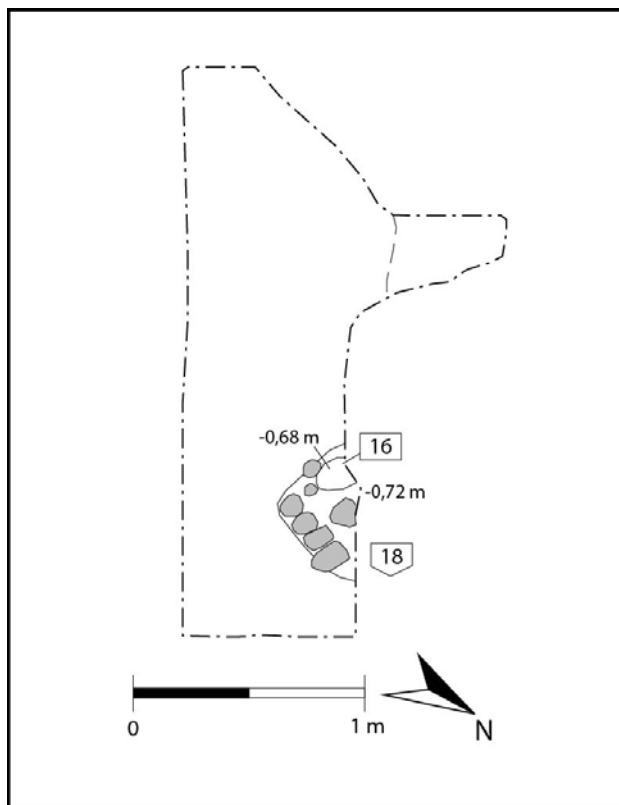

Bilaga 2:8. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 6.

3. Brungrå kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera. Tolkning: marklager som hör samman med byggnationen av Liberiet på 1400-talet. Kan vara utlagt inför omstrukturering.

8. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, relativt rikliga inslag av träkol. Välsorterat, finkornigt, fett, fuktig och kompakt. Fynd av slipsten, människoben. Tolkning: marklager på kyrkogård, som härrör från tiden före byggnationen av Liberiet.

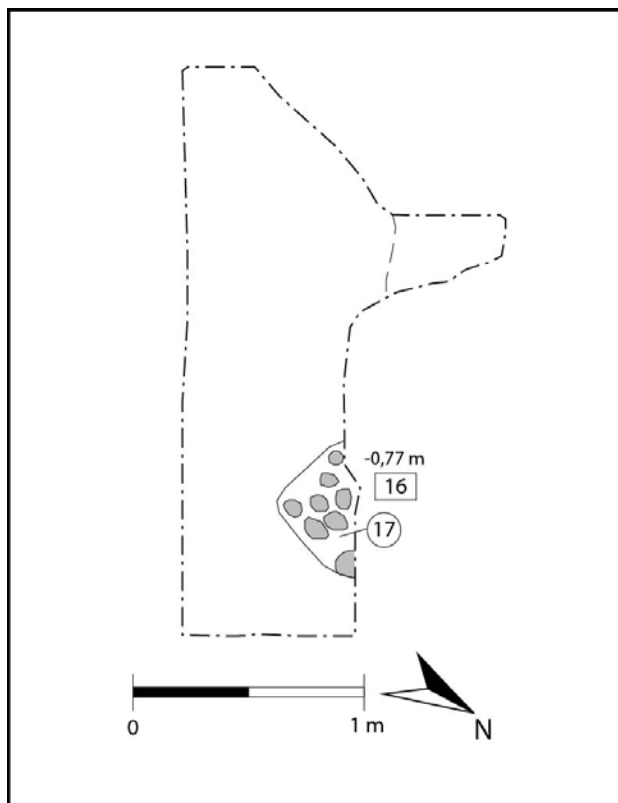
14. Svartgrå lerig kulturjord, inslag av träkol, flinta, djurben. Finkornigt, fett, fuktigt och kompakt. Fynd av Östersjökeramik, slagg. Tolkning: Utlagt utjämningslager inför omstrukturering av ytan.

Bilaga 2:9. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 7.

16. Stenkonstruktion med tendens till rektangulär form, mycket sten inom en stenram. Stenen var olika marksten, mestadels granit. Tolkning: grav, i sydvästlig till nordöstlig riktning, med en stenkista.

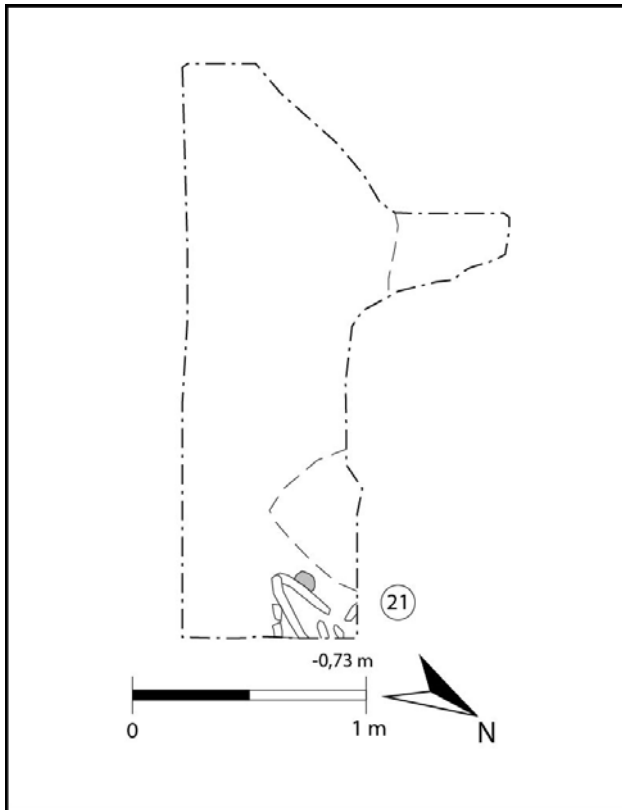
18. Nedgrävning för stenkonstruktion, genom underliggande kulturlager 15.

Bilaga 2:10. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 8.

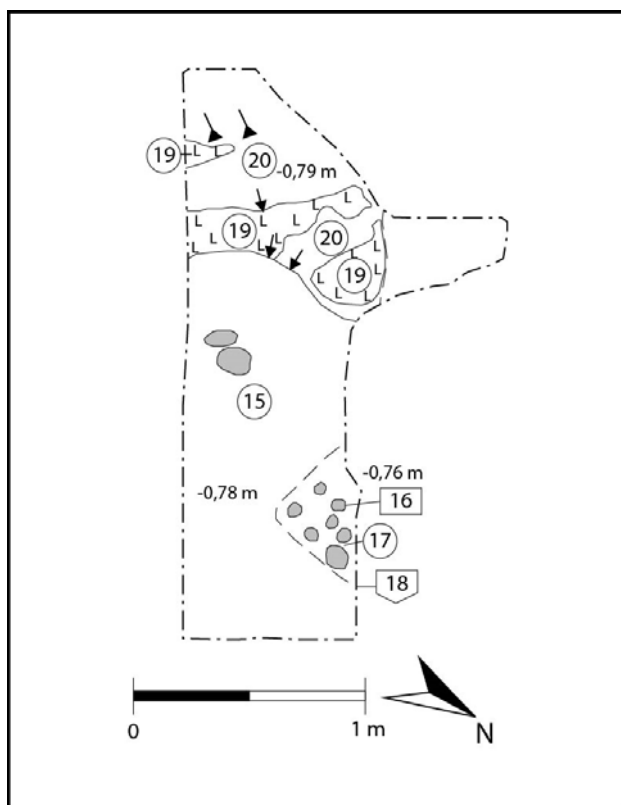
16. Stenkonstruktion med tendens till rektangulär form, mycket sten inom en stenram. Stenen var olika marksten, mestadels granit. Tolkning: grav, i sydvästlig till nordöstlig riktning, med en stenkista.

17. Svartgrå, fet lera, finkornig, välsorterad, fet, fuktig och kompakt. Påminner om kulturlager 14. Fynd av människoben och svartgods. Tolkning: Utfyllnad eller utjämning, kan även vara sättningsmaterial för stenar i stenkonstruktion 16.

Bilaga 2:11. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 9.

21. Gravlagd människa, sannolikt i östvästlig riktning. Det kan vara under- och överarm i vinklad armställning. Benen ligger i ytskiktet av underliggande kulturlager 15.

Bilaga 2:12. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, nivå 10.

15. Svartgrå lerhaltig kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, djurben, människoben. Fynd av keramik av typen svartgods. Tolkning: marklager på kyrkogård.

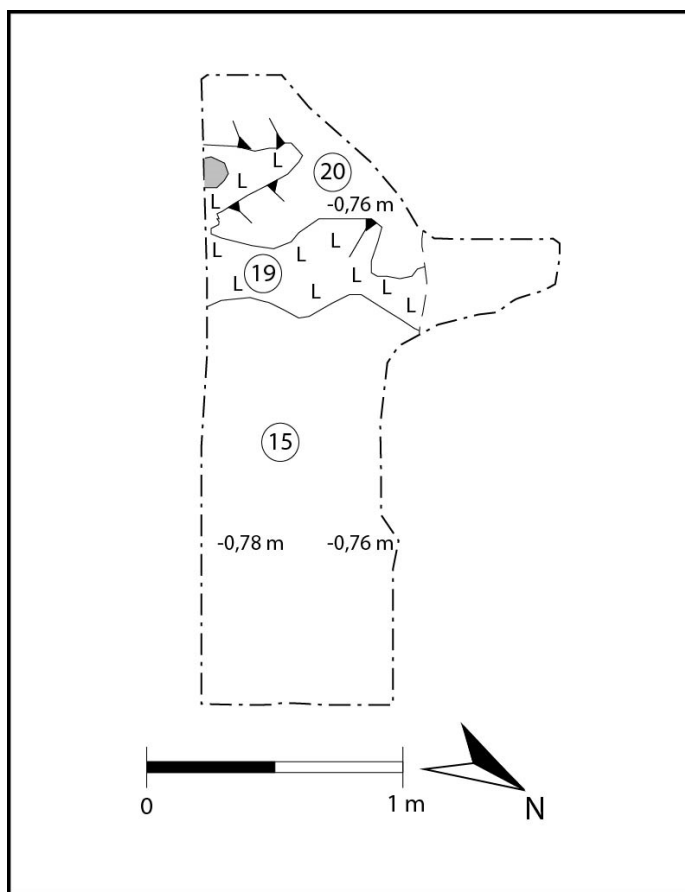
16. Stenkonstruktion med tendens till rektangulär form, mycket sten inom en stenram. Stenen var olika marksten, mestadels granit. Tolkning: grav, i sydvästlig till nordöstlig riktning, med en stenkista.

17. Svartgrå, fet lera, finkornig, väl sorterad, fet, fuktig och kompakt. Påminner om kulturlager 14. Fynd av människoben och svartgods. Tolkning: Utfyllnad eller utjämning, kan även vara sättningsmaterial för stenar i stenkonstruktion 16.

18. Nedgrävning för stenkonstruktion, genom underliggande kulturlager 15.

19. Gulgrå lera med inslag av svartgrå lerig kulturjord, väl sorterad, finkornig, fuktig, fet och kompakt. Inslag av djurben. Tolkning: kulturlagret var ca 0,06 till 0,10 m tjockt, med en östvästlig sträckning. Möjligen ett lergolv eller toppytan på grav. Möjligen ett lock av lera.

20. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Väl sorterad. Inga fynd tillvaratogs. Tolkning: ett marklager, möjligen ett kyrkogårdslager. Kulturlagret ligger kvar under pålfundamentet.

Bilaga 2:13. Grävning för grundförstärkning på den norra sidan, bottennivå 11.

15. Svartgrå lerhaltig kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, djurben, människoben. Fynd av keramik av typen svartgods. Tolkning: marklager på kyrkogård.

19. Gulgrå lera med inslag av svartgrå lerig kulturjord, välsorterad, finkornig, fuktig, fet och kompakt. Inslag av djurben. Tolkning: kulturlagret var ca 0,06 till 0,10 m tjockt, med en östvästlig sträckning. Möjligen ett lergolv eller toppytan på grav. Möjligen ett lock av lera.

20. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Välsorterad. Inga fynd tillvaratogs. Tolkning: ett marklager, möjligen ett kyrkogårdslager. Kulturlagret ligger kvar under pålfundamentet.

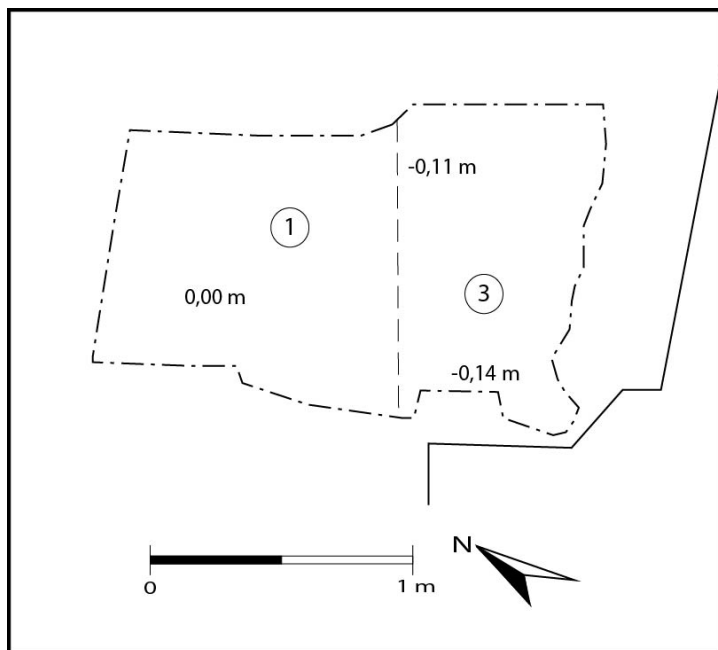
Södra fundamentet

Bilaga 2:14. Grävning för grundförstärkning på den södra sidan, nivå 1.

1. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av kalkbruk, relativt rikligt med människoben, tegelbrockor från 1800-1900-tal. Finkornigt, osorterat, fett, relativt fuktigt och löst. Tolkning: återdeponerad kulturjord, som utfyllnad. Påfört under 1800-1900-tal.

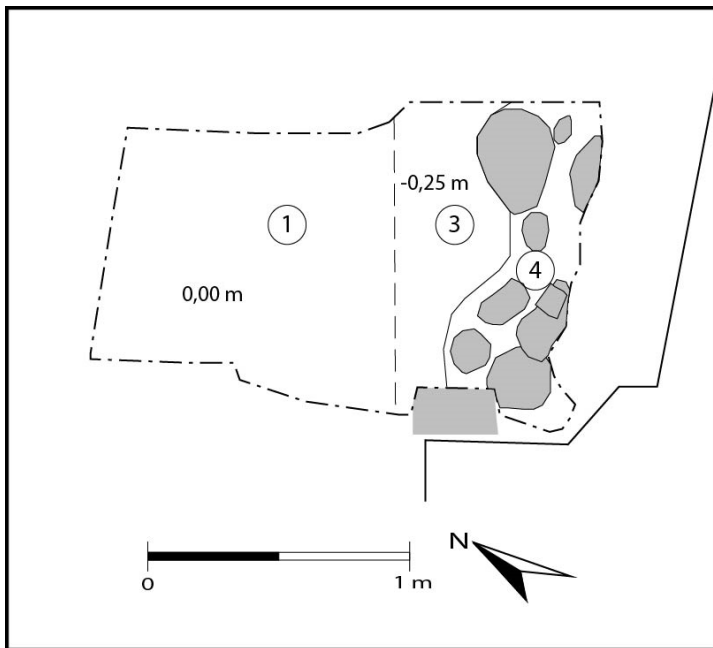
2. Gulgrå sandblandat grus, med innehåll av en del lera och mindre sten, kalkbruk och cement, samt tegelstycken av tidigmodernt slag. Finkornigt till grovkornigt, magert, torrt, poröst. Tolkning: påfört utjämningslager, i samband med att man gjort förändringar i byggnaden.

Bilaga 2:15. Grävning för grundförstärkning på den södra sidan, nivå 2.

1. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av kalkbruk, relativt rikligt med människoben, tegelbrockor från 1800-1900-tal. Finkornigt, osorterat, fett, relativt fuktigt och löst. Tolkning: återdeponerad kulturjord, som utfyllnad. Påfört under 1800-1900-tal.

3. Gulbrun, sandigt grus med inslag av sten, finkornigt till grovkornigt, magert, relativt torrt, relativt poröst. Inga daterande fynd. Tolkning: utfyllnad/ bärlager, sannolikt ditlagt under arbeten inne i byggnaden under tidigmodern tid eller snarare 1800-1900-tal.

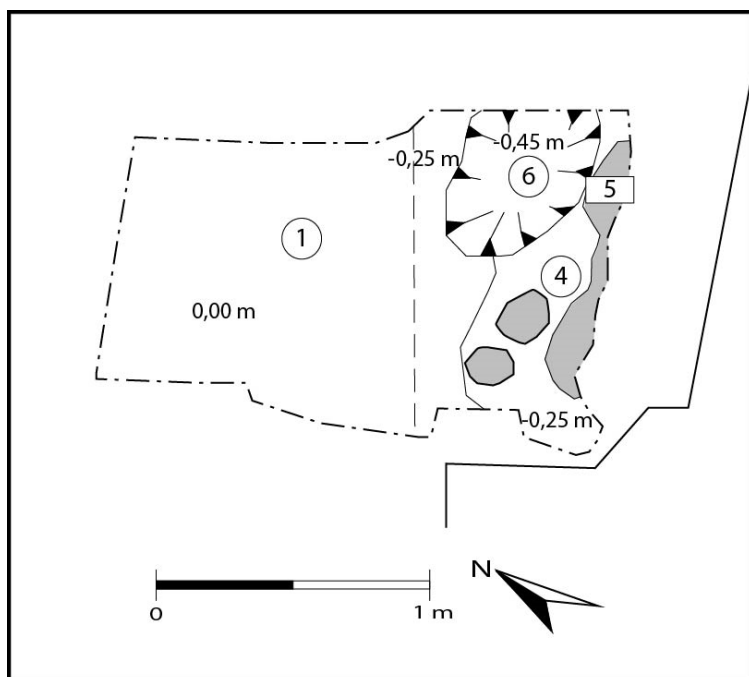

Bilaga 2:16. Grävning för grundförstärkning på den södra sidan, nivå 3.

1. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av kalkbruk, relativt rikligt med människoben, tegelbrockor från 1800-1900-tal. Finkornigt, osorterat, fett, relativt fuktigt och löst. Tolkning: återdeponerad kulturjord, som utfyllnad. Påfört under 1800-1900-tal.

3. Gulbrun, sandigt grus med inslag av sten, finkornigt till grovkornigt, magert, relativt torrt, relativt poröst. Inga daterande fynd. Tolkning: utfyllnad/ bärlager, sannolikt ditlagt under arbeten inne i byggnaden under tidigmodern tid eller snarare 1800-1900-tal.

4. Ett antal större marksten och kalkstenstycken som ligger löst i sandig kulturjord, finkornig, torr, mager och lös. Detta lager verkar fortsätta nedåt och det finns håligheter under det mellan stenarna. Tolkning: På grund av att det förekommer liknande kalksten i grundmuren till östra tegelväggen 5, är det möjligt att kalksten flisen i kulturlager 4 är uttras från grundmuren när man under tidig modern tid utfört arbeten inne i byggnaden. Stenarna i lagret låg relativt löst, vilket antyder att de inte lagts ut som bärande grund, utan istället som utfyllnad.

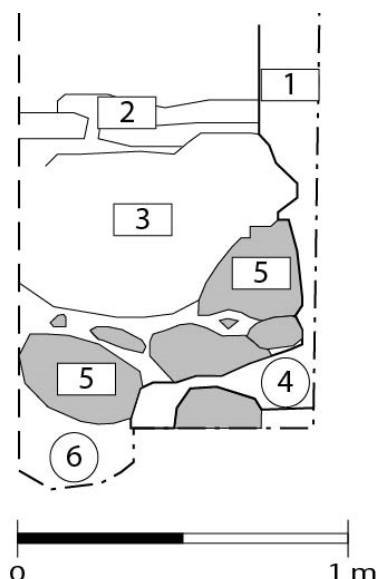
Bilaga 2:17. Grävning för grundförstärkning på den södra sidan, nivå 4. Se beskrivning nedan:

1. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av kalkbruk, relativt rikligt med människoben, tegelbrockor från 1800-1900-tal. Finkornigt, osorterat, fett, relativt fuktigt och löst. Tolkning: återdeponerad kulturjord, som utfyllnad. Påfört under 1800-1900-tal.

4. Ett antal större marksten och kalkstenstycken som ligger löst i sandig kulturjord, finkornig, torr, mager och lös. Detta lager verkar fortsätta nedåt och det finns håligheter under det mellan stenarna. Tolkning: På grund av att det förekommer liknande kalksten i grundmuren till östra tegelväggen 5, är det möjligt att kalksten flisen i kulturlager 4 är utras från grundmuren när man under tidig modern tid utfört arbeten inne i byggnaden. Stenarna i lagret ligger relativt löst, vilket antyder att de inte lagts ut som bärande grund, utan istället som utfyllnad.

5. Grundmur under valpelare och östra tegelmuren, består av såväl kalksten som marksten (granit). Se sektion bilaga 2:18. Mellan stenarna finns löst sandblandat poröst kalkbruk.

6. Gråsvart, lerhaltig kulturjord, finkornig, väl sorterad, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka handslaget tegelkross. Tolkning: äldsta marklager var man grävt ned grundmuren till Liberiet genom. Kulturlagret grävdes ej utan är bevarat på plats. Förekomsten av handslaget tegel i kulturlagret daterar det från ca 1200-tal fram till 1400-tal då Liberiet byggs.

Bilaga 2:18. Grävning för grundförstärkning på den södra sidan, södra sektionen.

1. Svartgrå, lerhaltig kulturjord, inslag av kalkbruk, relativt rikligt med människoben, tegelbrockor från 1800-1900-tal. Finkornigt, osorterat, fett, relativt fuktigt och löst. Tolkning: återdeponerad kulturjord, som utfyllnad. Påfört under 1800-1900-tal.

2. Gulgrå sandblandat grus, med innehåll av en del lera och mindre sten, kalkbruk och cement, samt tegelstycken av tidigmodernt slag. Finkornigt till grovkornigt, magert, torrt, poröst. Tolkning: påfört utjämningslager, i samband med att man gjort förändringar i byggnaden.

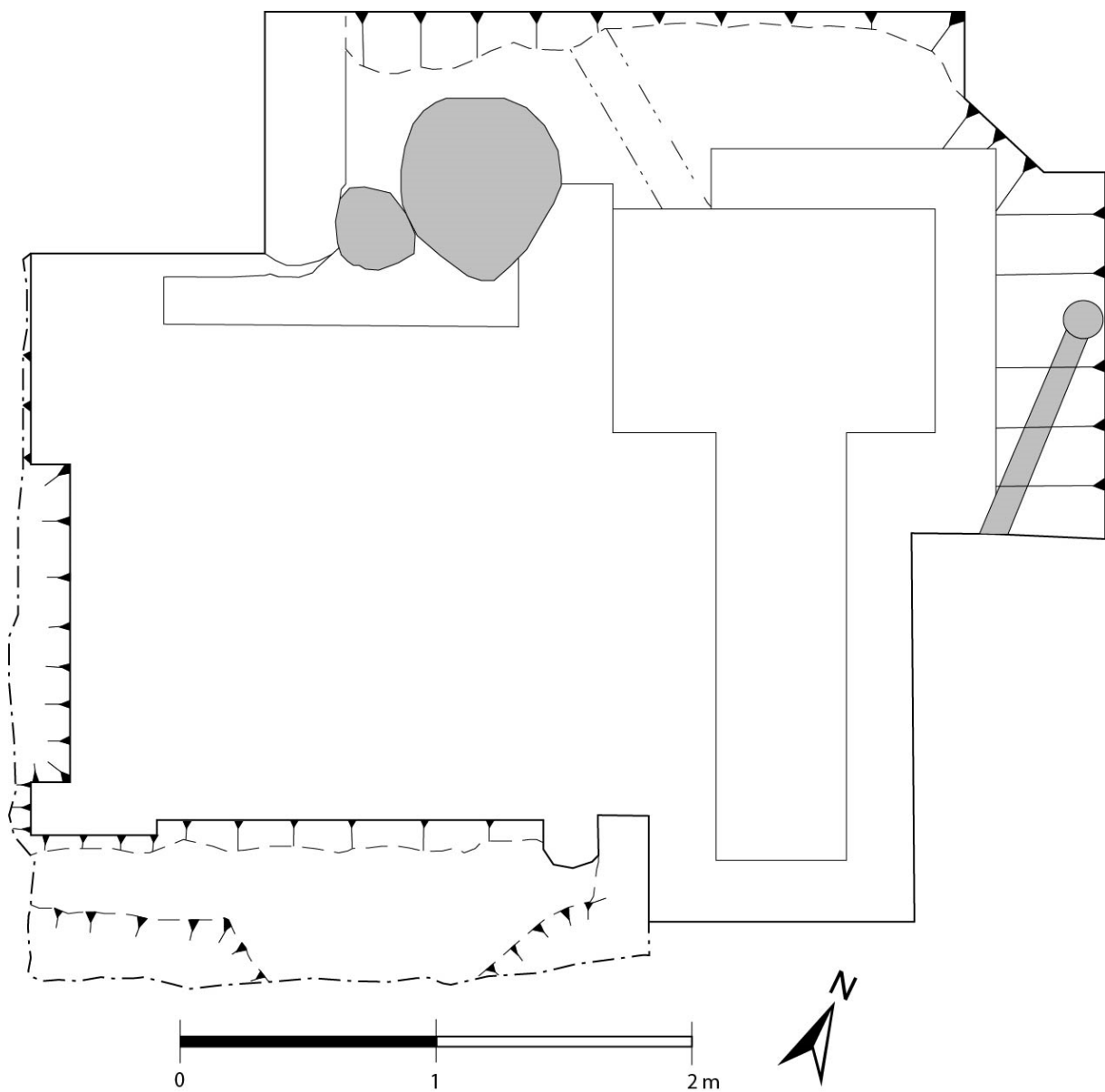
3. Gulbrun, sandigt grus med inslag av sten, finkornigt till grovkornigt, magert, relativt torrt, relativt poröst. Inga daterande fynd. Tolkning: utfyllnad/ bärlager, sannolikt ditlagt under arbeten inne i byggnaden under tidigmodern tid eller snarare 1800-1900-tal.

4. Ett antal större marksten och kalkstenstycken som ligger löst i sandig kulturjord, finkornig, torr, mager och lös. Detta lager verkar fortsätta nedåt och det finns håligheter under det mellan stenarna. Tolkning: På grund av att det förekommer liknande kalksten i grundmuren till östra tegelväggen 5, är det möjligt att kalksten flisen i kulturlager 4 är utras från grundmuren när man under tidig modern tid utfört arbeten inne i byggnaden. Stenarna i lagret ligger relativt löst, vilket antyder att de inte lagts ut som bärande grund, utan istället som utfyllnad.

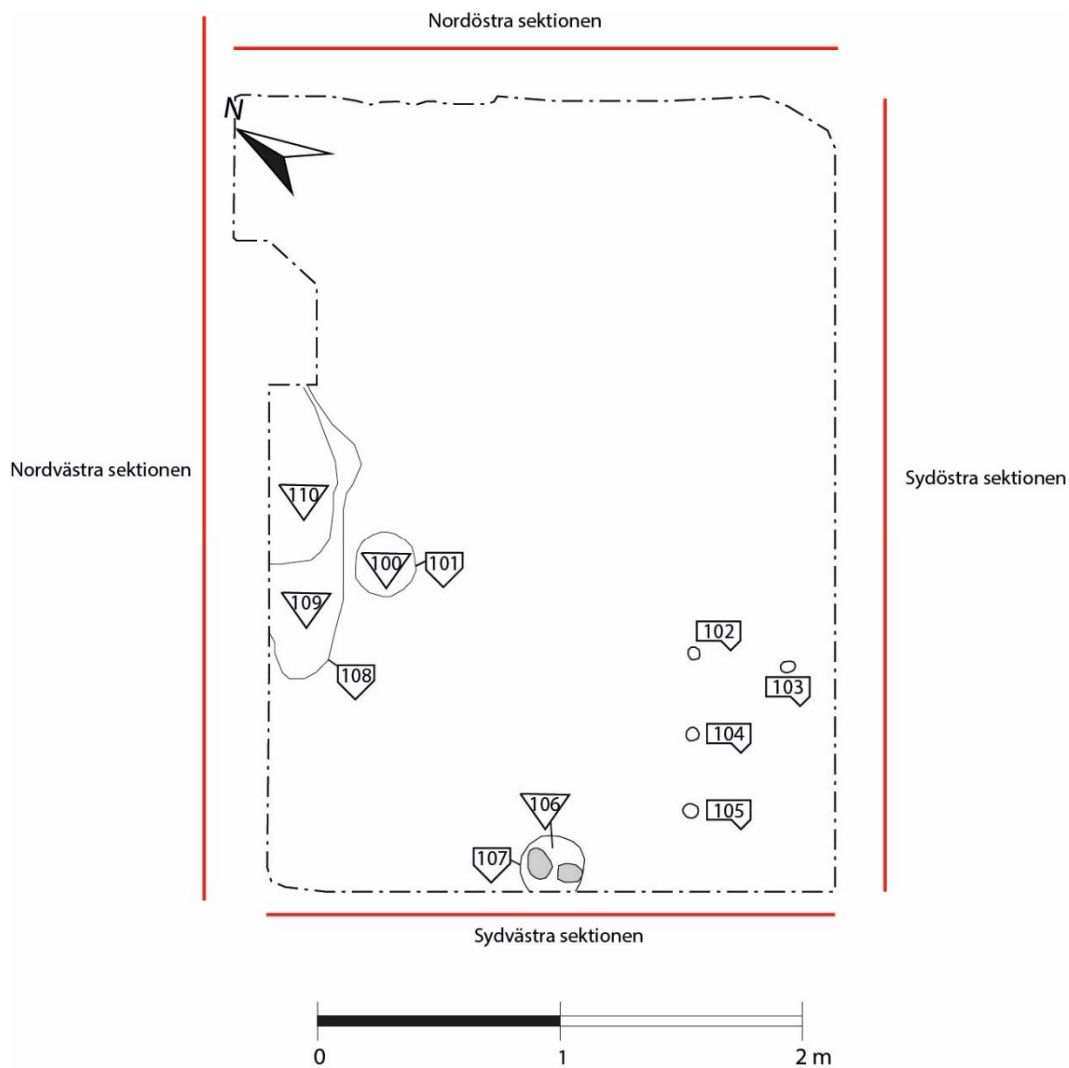
5. Grundmur under valpelare och östra tegelmuren, består av såväl kalksten som marksten (granit). Se sektion figur x. Mellan stenarna finns löst sandblandat poröst kalkbruk.

6. Gråsvart, lerhaltig kulturjord, finkornig, väl sorterad, fet, fuktig och kompakt. Inslag av enstaka handslaget tegelkross. Tolkning: äldsta marklager var man grävt ned grundmuren till Liberiet genom. Kulturlagret grävdes ej utan är bevarat på plats. Förekomsten av handslaget tegel i kulturlagret daterar det från ca 1200-tal fram till 1400-tal då Liberiet byggs.

Renovering

Bilaga 2:19. Tegelfundament.

Bilaga 2:20. Plan över fundamentsgropen.

100. Fyllning i stolphål.

101. Stolphål.

102. Pinnavtryck.

103. Pinnavtryck.

104. Pinnavtryck.

105. Pinnavtryck

106. Grå, humös kulturjord. Mellankornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av sten, träkol och bränd lera.

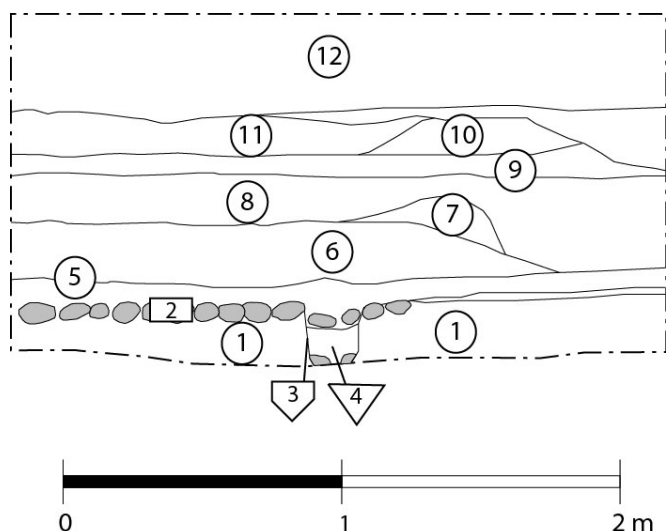
Tolkning: Fyllning i stolphål.

107. Stolphål.

108. Grophus eller förvaringsgrop.

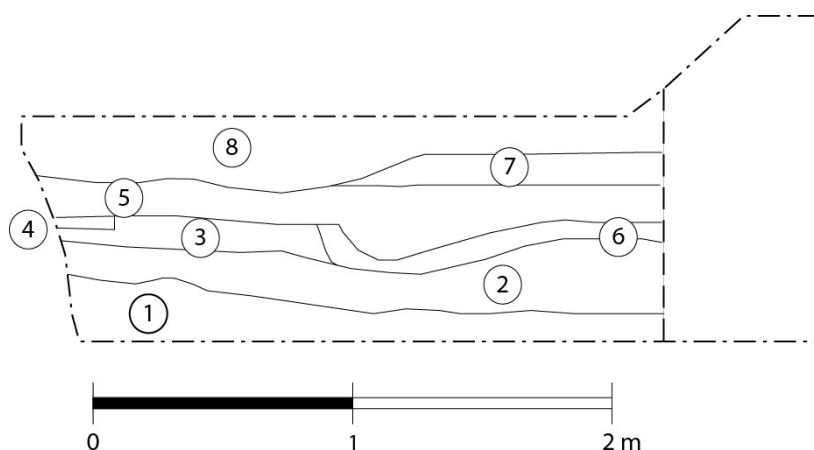
109. Lerpackning, i nedgrävning 108.

110. Igenfyllning av konstruktion 108.

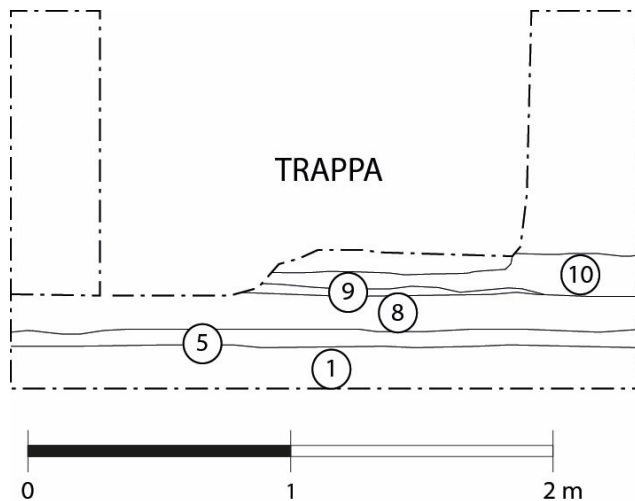
Bilaga 2:21. Den västra sektionen i fundamentsgropen.

1. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
2. Stenläggning, obearbetad sten, som ligger direkt på moränen. 0,05-0,10 m stora stenar.
3. Stolphål, rakt, grävt innan stenläggning, ca 0,20 m i diameter. Stenskott stolphål.
4. Grå humös kulturljord, finkornig, fet, fuktigt och kompakt. Inslag av träkol och bränd lera. Primärfyllning i stolphål.
5. Grå humös kulturljord, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, lerfläckar, slagg. Markyta, smutslager, på ytan ligger mycket djurben.
6. Gråbrun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, djurben, kalkbruk och kalkfläckar. Marklager, utjämning inför omstruktureringar.
7. Gråbrun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av sand, träkol, bränd lera, djurben, kalkbruk och kalkfläckar. Marklager, utjämning inför omstruktureringar.
8. Grå humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av finfördelat djurben, träkol, sandstensflis. Marklager.
9. Gråbrun sand, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av djurben, fiskben, träkol, bränd lera. Matavfall, som kan ha använts för godsling av hushållsnära odling.
10. Gul sand, på en markyta. Finkornig, torr, mager och lös. Utjämning.
11. Gråbrun humös kulturljord, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, bränd lera, djurben. Marklager, före byggnationen av Liberiet.
12. Brun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, tegelkross, sandstensflis. Marklager.
13. Gråbrun humös kulturljord, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av träkol, bränd lera, djurben. Marklager, före byggnationen av Liberiet.

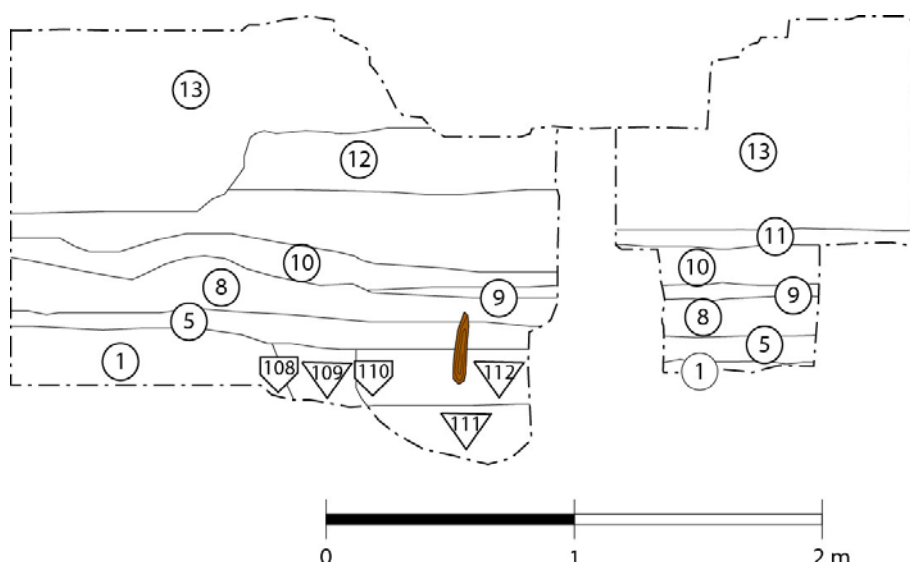
Bilaga 2:22. Den södra sektionen, som visar stratigrafien i den bevarade klacken mot söder.

1. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
2. Brungrå, humös kulturjord, fin— grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av lera, djurben, fiskben, småsten, metallutfällningar (kan också vara hantverksavfall), träkol, bränd lera, sandstensflis, träflis och lerfläckar. Hantverksområde, en yta som använts frekvent för olika typer av avfallsalstrande aktiviteter.
3. Brungrå humös kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, djurben. Påfört med hög lerhalt, utjämning inför omstruktureringar i området.
4. Gul sand, finkornig, torr, mager och lös. Påfört, utlagt i vattensjukt område.
5. Brungrå humös kulturjord. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag som 3. Utlagt i sättningsbenäget område. Påfört.
6. Gul sand, finkornig, torr, mager och lös. Påfört, utlagt i vattensjukt område.
7. Brungrå humös kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, djurben. Marklager, tillkommet före Liberiets byggnation.
8. Brun humös kulturjord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, tegelkross, sandstensflis, djurben. Marklager, tillkommet före Liberiets byggnation.

Bilaga 2:23. Den östra sektionen i fundamentsgropen.

1. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.
5. Grå humös kulturjord, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, lerfläckar, slagg. Markyta, smutslager. På ytan ligger mycket djurben.
8. Grå humös kulturjord, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av finfördelade djurben, träkol, sandstensflis. Marklager.
9. Kalkslamning, 2010-tal.
10. Gråbrun sand, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av djurben, fiskben, träkol och bränd lera. Matavfall som använts för gödsling av hushållsnära odling.

Bilaga 2:24. Den norra sektionen i fundamentsgropen.

- 1. Gul, finkornig, fet, fuktig och kompakt moränlera.*
- 5. Grå humös kulturljord, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, lerfläckar, slagg. Markyta, smutslager. På ytan ligger mycket djurben.*
- 8. Grå humös kulturljord, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av finfördelade djurben, träkol, sandstensflis. Marklager.*
- 9. Kalkslamning, 2010-tal.*
- 10. Gråbrun sand, finkornig, torr, mager och lös. Inslag av djurben, fiskben, träkol och bränd lera. Matavfall som använts för gödsling av hushållsnära odling.*
- 11. Brungrå humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, djurben. Marklager, tillkommet före Liberiets byggnation.*
- 12. Brun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, tegelkross, sandstensflis. Marklager.*
- 13. Brun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, tegelkross, sandstensflis. Marklager.*
- 108. Nedgrävning för ränna, från morännivån. Sträcker sig mot väster och mot norr. Oregelbunden form. Upp till 0,60 m djup. Grophus eller förvaringsgrop.*
- 109. Lerpackning, gul lera blandad med humös kulturljord. Finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol och bränd lera. Under kommer 111. Kan vara en packning över nåt illaluktande eller en nyläggning av golv.*
- 110. Brun humös kulturljord, finkornig fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, djurben, fiskben, träbitar, småsten och träflis. Igenfyllning av konstruktion 108.*
- 111. Brun humös kulturljord, finkornig, fet, fuktig och kompakt, mer plastiskt än 110. Inslag av träkol, bränd lera, djurben, fiskben, träbitar, småsten och träflis. Primär fyllning, eller smutslager.*

2020

- 2020:25 Kv Domkyrkan 1, 2, Sankt Laurentius 2, 3, Sankt Mikael 13, 14 och Svartbröder 3. Fornlämning RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län, Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017-2019. Amanda Sjöbeck.
- 2020:26 Kv Kulturen 24 & Kv Tegnér 1, RAÄ 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2017 – 2019. Adam Hultberg.
- 2020:27 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:28 Kv Kryptan 10, RAÄ 93:1/ L1988:6337, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Amanda Sjöbeck.
- 2020:29 Kv Carl Holmberg 2, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:30 Kv Brunius 18, RAÄ 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Niclas Kronroth.
- 2020:31 Stora Råby 34:38, RAÄ Stora Råby 10:1 / L1988:6568, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Adam Hultberg.
- 2020:32 Lund 73:1, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. VA i Lunds innerstad. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2016–2017. Linnea Lidh.
- 2020:33 Kyrkogatan 13, Fornlämning RAÄ Lund 73:1, Lämningsnummer L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Truls Månsson.
- 2020:34 Kv Sankt Jakob 13, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2017. Linnea Lidh.
- 2020:35 Vagnmansgårdens lada, Landskrona, Landskrona stad, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert, Victoria Hult.
- 2020:36 Kv Kulturen 4–8, RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2019/2020. Aja Guldåker.
- 2020:37 Kv Paradis 43, RAÄ Lund 73:1 / L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Adam Hultberg.
- 2020:38 Kv Dövstumskolan 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2016. Gertie Ericsson och Johan Wallin.
- 2020:39 Kv Botulf 11, fornlämning RAÄ Lund 73:1/lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:40 Kv Gylleholm 14, fornlämning RAÄ Lund 175:1/lämningsnr L1988:5060, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll 2020. Linda Billström.
- 2020:41 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020:42 Trolle Ljungby kyrka, Trolle Ljungby socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:43 Åhus 55:51, lämningsnr L1990:4674, Transval, fornlämning Åhus 35, Åhus socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016-2017. Gertie Ericsson och Krister Kåm Tayanin.
- 2020:44 Norra Rörums kyrka, Norra Rörums socken, Höörs kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2019-2020. Carita Melchert.
- 2020: 45 Ekska huset, St Peter 28, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:46 Västerstads kyrka, Västerstad, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:47 Östraby kyrka, Östraby, Hörby kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Victoria Hult
- 2020:48 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:49 Flyinge 22:40, Flyinge Kungsgård, Lunds kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:50 Åkarp 3:2, RAÄ Uppåkra 46/L1986:5285. Uppåkra socken, Burlövs kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic och Aja Guldåker.

- 2020:51 Nordstjärnan 56, fornlämning RAÄ Trelleborg 19:1/Lämningsnr 1988:7459, Trelleborg, Trelleborgs kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2020. Linda Billström.
- 2020:52 Södra Esplanaden, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr 1988:5459, Lund, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Mattias Karlsson och Aja Guldåker.
- 2020:53 Kv. Föreningen 13, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Mattias Karlsson.
- 2020:54 Kv. Kråkelyckan 6, Lund. Lund fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds socken, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Mattias Karlsson.
- 2020:55 Kv Bispen 1, fornlämning 73:1/Lämningsnr L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Gertie Ericsson.
- 2020:56 Östarp 1:3, Gamlegård Kulturens Östarp, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:57 Öveds kyrkogård, Öveds socken, Sjöbo kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Carita Melchert.
- 2020:58 Kv Domkyrkan 2, kv Historiska museet 1 och Innerstaden 2:1, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5359, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2012. Gertie Ericsson.
- 2020:59 Håslövs mölla, Södra Håslöv 18:2, Vellinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2020. Henrik Borg.
- 2020:60 Kv Färgaren 29, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:61 Kv Billegården 21, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och slutundersökning 2013. Ivan Balic.
- 2020:62 Kv Färgaren 26, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning 2016–2017. Aja Guldåker
- 2020:63 Kv Gråbröder 17, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:64 Kv Föreningen 16, fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2019. Linda Billström.
- 2020:65 Flyinge 22:40. Fornlämning RAÄ Södra Sandby 81:1/Lämningsnr L1988:7494. Flyinge, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020. Linda Billström.
- 2020:66 Sankt Jakob 4 och 13. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2020:67 Kv Sankt Laurentius 3, Liberiet, fornlämning RAÄ 73:1/Lämningsnr L1988:5459. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologiska schaktningsövervakningar 2014 till 2019. Gertie Ericsson.